

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Економічний факультет

Віталій ДЯЧЕК

“17” серпня 2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Політекономія і історія економіки

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва)
спеціальність 051 Економіка
(шифр і назва)
освітні програми Бізнес-аналітика та міжнародна статистика
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет Економічний

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету
“27” серпня 2024 року, протокол № 11

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Тетяна ЧАТЧЕНКО кандидат економічних наук,
доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри економічної теорії та
економічних методів управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних
методів управління

Протокол від “26” серпня 2024 року № 1

В. о. завідувача кафедри економічної теорії та економічних методів
управління

 Андрій ГРИЦЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проектної
групи)

Бізнес-аналітика та міжнародна статистика

назва освітньої програми

Гарант проектної групи
(керівник проектної групи)

 Юлія ГЛУШАЧ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного
факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “27” серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

 Дар'я ЗАГОРСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політична економія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності (напряму) Бізнес-аналітика та міжнародна статистика

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системи знань про закони функціонування і розвитку економічних систем, діяльність економічних суб'єктів, спрямовану на ефективне господарювання в умовах обмежених ресурсів з метою задоволення своїх потреб.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є внутрішні закономірності розвитку економічних систем і зовнішні форми їх прояву.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни є:

- з'ясування сутності економічних процесів та форм їх прояву на різних етапах розвитку суспільства;
- ознайомлення студентів з підходами різних наукових шкіл до розуміння розвитку економічних процесів;
- з'ясування суті і характерних рис дії економічних законів і механізму використання їх людьми в процесі господарської діяльності;
- розкриття закономірностей розвитку економічних систем та діалектики взаємозв'язку структурних елементів.

Навчальна дисципліна «Політична економія» для здобувачів вищої освіти спрямована на формування загальних та фахових компетентностей, а саме:

- Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК12 Здатність працювати автономно.

- Фахові компетентності

ФК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

ФК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ФК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ФК04. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.

ФК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

1.3. Кількість кредитів.

На вивчення навчальної дисципліни денної форми навчання відводиться 8 кредитів ECTS.

На вивчення навчальної дисципліни заочної форми навчання відводиться 10 кредитів ECTS.

1.4. Загальна кількість годин.

На вивчення навчальної дисципліни денної форми навчання відводиться 240 годин ECTS.

На вивчення навчальної дисципліни заочної форми навчання відводиться 300 годин ECTS.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
60 год.	год.
Лабораторні заняття	
	год.
Самостійна робота	
150 год.	год.
Індивідуальні завдання	
	год.

1.6. Заплановані результати навчання.

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

1. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Політична економія як наука

Тема 1. Предмет та методи політичної економії

Визначення предмета політичної економії в процесі розвитку економічної думки. Нова парадигма політичної економії. Сучасні визначення предмета політекономії. Сучасні методи

політичної економії. Функції політекономії. Роль та місце політичної економії у формуванні економічної політики.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ та послуг

Сутність та структура економічної системи. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Преваги та недоліки сучасної змішаної економіки. Сучасні моделі змішаної економічної системи: німецька, американська, японська, інші. Формування української моделі економічної системи.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси

Власність як економічна категорія. Типи і форми власності. Необхідність реформування власності в умовах переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація: цілі, сутність, напрями, наслідки. Проблеми реформування власності в Україні і в інших країнах світу.

Тема 4. Економічна система та закони її розвитку.

Економічні теорії про вартість товару: теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів", теорія граничної корисності. Особливості дії закону вартості. Види грошей. Особливості сучасних грошей. Функції грошей. Рівняння обміну Фішера. Закон грошового обігу. Особливості грошового обігу в Україні. Сучасна грошова система. Інфляція, її особливості у сучасній економіці.

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.

Сучасні форми та системи заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та зв'язок із вартістю робочої сили. Проблеми зайнятості та безробіття у сучасних умовах. Особливості безробіття в Україні та інших країнах світу. Необхідність державного регулювання зайнятості.

Тема 6. Процес накопичення капіталу.

Монополії Діалектика зв'язку товару, грошей та капіталу. Сутність, види, форми капіталу. Концентрація та централізація капіталу. Процес накопичення капіталу. Валові та чисті інвестиції. Монополії та їх роль у сучасній економіці. Транснаціональні (ТНК) та багатонаціональні корпорації (МНК). Антимонопольне законодавство в світі та Україні. Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 7. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

Сучасні теорії витрат виробництва. Сучасна класифікація витрат. Види витрат виробництва та проблема їх зменшення. Практична значущість різних видів витрат виробництва. Собівартість товару і його структура. Види, сутність та функції прибутку. Норма прибутку. Фактори, які впливають на норму прибутку. Практична значущість різних видів прибутку. Проблеми отримання прибутку в Україні та інших країнах світу.

Тема 8. Ринок та його інфраструктура

Сутність, види та функції сучасного ринку. Закон попиту та закон пропозиції. Нецінові фактори попиту і пропозиції. Ціна товару: сутність, 9 види, фактори, що на неї впливають. Особливості ринкових відносин в Україні. Необхідність, сутність, види та функції підприємництва. Інфраструктура ринку та її складові. Фондові та товарні біржі, біржі праці, інші.

Розділ 2. Суспільне виробництво: сутність, цілі та фактори.

Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин

Специфіка аграрних відносин. Проблеми формування аграрних відносин в Україні та інших країнах світу. Рентні відносини. Ціна землі. Проблеми формування агропромислового комплексу.

Тема 10. Підприємство як товаровиробник

Підприємство: сутність, функції, види, роль у ринковій економіці. Сучасні види підприємств: приватні, акціонерні товариства, холдинги, інші. Промисловий капітал, його кругообіг та обіг. Час обороту капіталу та показники обороту. Основний та оборотний капітал. Політика прискореної амортизації. Проблеми функціонування промислового капіталу

Тема 11. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

Процес виробництва та відтворення. Суспільне відтворення та його види: просте, розширене та звужене відтворення. Умови реалізації суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні. Проблеми економічного зростання у сучасних країнах світу.

Тема 12. Економічний розвиток

Зміна ролі держави у сучасній економіці. Економічні функції держави. Сутність, цілі, важелі (інструментарії) та основні напрями регулювання економіки. Проблеми регулювання економіки в Україні та інших країнах світу.

Тема 13. Господарський механізм в системі суспільного виробництва

Купецький та торговий капітали. Сучасний торговий капітал. Торговий прибуток і механізм його отримання. Чисті та додаткові витрати обігу. Сучасні види та форми торгівлі у світі. Проблеми розвитку торгівлі в Україні та інших країнах світу.

Тема 14. Сучасні економічні системи

Процес виробництва та відтворення. Суспільне відтворення та його види: просте, розширене та звужене відтворення. Умови реалізації суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні. Проблеми економічного зростання у сучасних країнах світу.

Тема 15. Суть та структура світового господарства

Особливості сучасного етапу розвитку світового господарства. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу та Україна. Міжнародна торгівля на початку ХХІ століття, її роль, форми та тенденції. Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка, особливості, наслідки. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Етапи розвитку світової валютної системи. Особливості сучасного етапу розвитку валютної системи. Міграція робочої сили у сучасному світі. Науково-технічне співробітництво, спільне спорудження об'єктів, інші форми міжнародних відносин.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усно-го	у тому числі					усно-го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Політична економія як наука												
Теми 1. Предмет та методи політичної економії	80	2	4			10						
Тема 2. Виробництво матеріальних благ та послуг		2	4			10						
Тема 3. Економічні потреби та інтереси		2	4			10						
Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.		2	4			10						

Тема 6. Процес накопичення капіталу.		2	4			10						
Тема 7. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку		2	4			10						
Тема 8. Ринок та його інфраструктура		2	4			10						
Разом за розділом 1		16	32			80						
Розділ 2. Суспільне виробництво: сутність, цілі та фактори.												
Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин	8	2	4			10						
Тема 10. Підприємство як товаровиробник	6	2	4			10						
Тема 11. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання	8	2	4			10						
Тема 12. Економічний розвиток	6	2	4			10						
Тема 13. Господарський механізм в системі суспільного виробництва	8	2	4			10						
Тема 14. Сучасні економічні системи	6	2	4			10						
Тема 15. Суть та структура світового господарства		2	4			10						
Разом за розділом 2	50	14	28			70						
Усього годин	240	30	60			150						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна ф.н.)
1	Вступ до курсу «Політична економія. Загальні закономірності економічного розвитку». Проблема початку в науці	4
2	Етапи розвитку економічної теорії	4
3	Предмет, структура та функції економічної теорії. Місце політичної економії в системі економічних наук	4
4	Метод сходження від абстрактного до конкретного	4
5	Продукт та характер праці	4
6	Логіко – історична схема розвитку форм обміну	4
7	Економічний зміст відносин власності	4
8	Сутність процесу виробництва	4
9	Основні критерії економічного розвитку	4
10	Основні риси ринкової економіки	6
11	Капітал: процес виробництва.	4
12	Форми прояву капіталу в русі.	6
13	Основні риси адміністративно – командної економіки	4
14	Змішана економіка. Порівняльна характеристика економічних систем	4

	Разом	60
--	-------	----

5. Завдання для самостійної роботи

№	Назва теми	Кількість годин (денна ф.н.)
1	Місце політекономії в підготовці сучасних фахівців	8
2	Видатні економісти минулого та сучасності	8
3	Нобелівські лауреати з економіки	10
4	Сучасні школи і напрямки економічної теорії	8
5	Потреби і ресурси. Ефективність використання ресурсів	8
6	Класифікація методів економічного дослідження	8
7	Сутність та функції грошей	10
8	Система економічних відносин та її структура	8
9	Особливості розвитку відносин власності в Україні	10
10	Сукупний продукт та проблема його оцінки	8
11	Показники ефективності економіки	10
12	Циклічний характер економічного розвитку	8
13	Формування і розвиток сучасних економічних систем	10
14	Особливості формування ціни й обсягу виробництва на прикладі різних ринкових структур	8
15	Капітал як фундаментальна категорія ринкової економіки	10
16	Перехід до ринку й особливості трансформаційної економіки	8
17	Еволюція поглядів на роль держави в економічному житті	10
	Всього	150

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені планом.

7. Методи контролю

1. Усне опитування на семінарських заняттях.
2. Розв'язання задач з політекономії на практичних заняттях, перевірка самостійного рішення задач.
3. Перевірка письмових контрольних робіт.
4. Екзамен.

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Політична економія» враховує всі види занять, передбачених

навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю.

Під час вивчення дисципліни «Політична економія» застосовуються наступні методи оцінювання знань:

- поточний контроль здійснюється на практичних заняттях під час рішення задач, розв’язання практичних завдань та кейсів;
- проміжний контроль здійснюється під час усних відповідей студентів.
- підсумковий контроль проводиться за допомогою проведення іспиту.

8. Методи навчання.

Методи навчання поділяються на дві групи, які тісно пов’язані між собою. До першої групи методів відносяться саме такі, за якими ми спостерігаємо та вивчаємо об’єкт, що є предметом дисципліни. До основних методів першої групи слід віднести такі: загальнотеоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, методи компаративістики) та спеціальні (системний, статистичний, структурний, математичний та інші). До другої групи методів відносяться саме ті, які відображають технологію навчання. До базових методів відносяться наступні: опитування діалог, конференція, презентація, реферати, тестування. До нових методів, що здійснюються на сучасних інтернет-платформах – дискусії, наукові обзори, блік-опитування, відіороліки та інші.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання															К о н т р о л ь н а р о б о т а	Р а з о м	Е к з а м е н	С у м а
Розділ 1						Розділ 2												
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 1 0	Т 1 1	Т 1 2	Т 1 3	Т 1 4	Т 1 5	2			
4	4	2	4	4	4	2	4	4	2	4	4	2	4	2	10	60	40	100

Т1, Т2 ... – теми навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Результати складання екзамену оцінюються за шкалою балів, еквівалентною чотирибальній шкалі («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо студент виявив всебічно системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно та

послідовно дає відповіді на всі питання екзаменаційного білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо студент твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних студентом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю (екзамену), що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії : навчальний посібник / Микола Олександрович Ажнюк, Олександр Самійлович Передрій . – Київ: Знання, 2008 . – 365 с.
2. Базилевич В.Д. Історія економічних учень: у 2 ч. Ч.2 : підручник для вузів / Надія Іванівна Гражевська, Тетяна Вікторівна Гайдай, П.М. Леоненко ; За ред. Віктор Дмитрович Базилевич . – 2-е вид. Київ: Знання, 2005 . – 567 с.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія. Політекономія. Практикум: навчальний посібник / За ред. Віктор Дмитрович Базилевич . - Київ: Знання, 2013. – 494 с.
4. Ватаманюк З. Вступ до економічної теорії: підручник / Ред. З. Ватаманюк . – 3-тє вид., доп. – Львів: Новий Світ-2000, 2015 . – 501 с.
5. Воробйов Є.М. Економічна теорія : посібник для вузів / Євген Михайлович Воробйов, Андрій Андрійович Гриценко, Володимир Миколайович Лісовицький, Володимир Михайлович Соколов . – Київ; Харків : Корвін, 2001.–703с.

6. Гриценко А.А. Розвиток форм обміну, вартості і грошей/ А.А. Гриценко. – Харків: Основа, 2005 . – 187 с.
7. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії : навчальний посібник / Степан Данилович Дзюбик, Ольга Степанівна Ривак . – Київ : Знання, 2008 . – 491 с.
8. Довбенко М.В. Видатні незнайомці (наукові ідеї, здобутки та життя економістів лауреатів Нобелівської премії) / Михайло Володимирович Довбенко. –Київ, 2000 . – 319 с.
9. Мочерний С.В. Політична економія : навчальний посібник / Степан Васильович Мочерний, Ярослава Степанівна Мочерна . – 2-е вид., випр. і доп. – Київ: Знання, 2007 . – 684 с, Т.1., Т.2., Т.3.3.
10. Орехівський Григорій Анастасійович. Політекономія : навчальний посібник для вузів / Григорій Анастасійович Орехівський . – Харків: Каравела, 2008 . – 295 с.: табл. – (Вища освіта в Україні) . - Бібліогр.: с.287-292, Т.4.
11. Сірко А.В. Економічна теорія. Політекономія : навчальний посібник для вузів / Анатолій Васильович Сірко . – Київ : ЦУЛ, 2014 . – 414 с.
12. Тарасевич В.М. Економічна теорія. Політекономія : підручник / Олена Юріївна Бобровська, Олександр Васильович Давидов, Віктор Федорович Донченко, Валентина Костянтинівна Лебедева ; За ред. Віктор Миколайович Тарасевич . – Київ : Знання, 2012 . – 206 с.
13. Юрій С.І. Економічна теорія: політична економія : підручник для вузів / Іван Васильович Буян, Роман Михайлович Березюк, Валерій Іванович Бобко, Михайло Миколайович Вербінський, Тетяна Іванівна Вергелес; За заг. ред. Сергій Ілліч Юрій . – Київ : Кондор, 2009 . – 600 с.

Допоміжна література

1. Гриценко А.А. Політична економія розділено – спільного світу: історія і сучасність // Економічна теорія. - 2015. - № 3. - С. 14-29
2. Зверяков М. І. Про зміну предмета і методу політичної економії/ М. І. Зверяков // Економічна теорія. - 2015. - № 4. - С. 5-11
3. Пороховський А. О. Політична економія: виклики часу // Економічна теорія. - 2007. - № 4. - С. 3-18
4. Тарасевич В. М. Політична економія: ім'я власне, широкий смисл і предметний простір // Економічна теорія. - 2012. - № 1. - С. 21-34
5. Чухно А. А. Предмет економічної теорії // Економічна теорія. - 2009. - № 2. - С. 5-15

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Бібліотечний фонд кафедри, факультету та університету, інші наукові бібліотеки:
 - сайт Центральної наукової бібліотеки ХНУ імені В. Н. Каразіна. Режим доступу: [http://www-library.univer.kharkov.ua]
 - сайт Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г.Короленка. Режим доступу: [korolenko.kharkov.com].
2. Сайт державного комітету статистики України. Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua/].
3. Сайти періодичних видань з економіки.

4. Електронні підручники.